

MARTIN JANČUŠKA

DRUHÉ PRIKÁZANIE

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

MARTIN JANČUŠKA

DRUHÉ PRIKÁZANIE

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Copyright © Martin Jančuška 2008
Cover design © Anna Chovanová 2008
© Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o., Bratislava
e-mail: vsst@stonline.sk
<http://www.vsss.sk>

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV
spol. s r. o.

Martin Jančuška: Druhé prikázanie
Zodpovedná redaktorka Božena Rolková
Obálka Anna Chovanová
Sadzba Anna Chovanová
Tlač Kysucká tlačiareň Milan Vakula
Prvé vydanie
Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8061-315-0

Venovanie

Túto knihu venujem všetkým, ktorí si myslia, že láska k blížnemu je vec, ktorá sa ich netýka.

Autor

Osoby i príbehy v tejto knihe sú vymyslené. Akákoľvek podobnosť je čisto náhodná. Ak sú v textoch uvedené mená miest alebo osôb, stalo sa tak čisto vo fiktívnej súvislosti.

1

KAPITOLA

A tu je podstata problému: vystavujem sa nebezpečenstvu, že sa stanem ničím, pretože neviem milovať. Nespytujte sa už, či veríte, alebo neveríte v Boha, pýtajte sa, či milujete, alebo nie.

Carlo Carretto

Najskutočnejšia bieda je bieda nevedieť milovať.

VRCHOL PEKELNÉHO L'ADOVCA

„Samozrejme, Tomáš,“ povedal jeden zo švagrov, „keď ste sa rozhodli zobrať mamu k sebe do Viedne, prídem do Ružova v sobotu o 14. hodine, ako si telefonoval i písal e-mailom. Stretneme sa všetky tri rodiny v maminom byte, ale bez mamy.“

Mama bola v Podkrížovej u najstaršej dcéry Marky. Po troch rokoch sa mame k výduti mozgovej tepny, ktorá bola na spodine mozgu, pridružili i ťažké poruchy srdcového rytmu. Celý stav sa skomplikoval. V Bratislave jej implantovali pace maker. Nebola viac schopná postarať sa o seba.

Nuž taký je náš život, ale pri dobrom zdraví sa sotva nájde človek, ktorý by sa zamyslel nad tým – ako skončím svoju púť na tejto zemi? Bude sa mať o mňa kto postarať, keď už budem chorý a nevládný?

Ani Marta Hrádzová na to nepomyslela. Pri svojej osemdesiatke sa tešila dobrému zdraviu. Chutilo jej jesť, vládala si doma všetko porobiť. I na pokritizovanie jej ešte zostalo dosť síl. Oj, ako to len ona vedela! Pomaly roky pribúdali, síl ubúdalo, ale svoju vôľu, i keď často pomýlenú, si dokázala i teraz tvrdo presadiť. Ani vo sne jej nenapadlo, že by ju mohol postihnúť takýto kríž! Veď kto by na to i pomyslel. Kto by myslel na kríže, ktoré nás môžu na našej púti postretnúť?

Od narodenia Ježiša Krista uplynulo vyše 2 000 rokov a kresťania sa motkali životom ešte stále s príkazmi zo Starého zákona. Význam a moc kríža väčšina kresťanov ešte stále nepochopila. Ani Marta. Sama sa k tomu nedopracovala a možno, že ani nestretla v živote nikoho, kto by sa bol s ňou o tom porozprával.

„Tomáš, správne navrhuješ, niekto z nás môže zvýšiť hlas, prípadne upadnúť do afektu. Je lepšie, keď sa porozprávame všetci v pokoji a dohodneme sa spoločne, ako a čo s mamou. Všetko, ako si písal, sme zariadili. Mama je pripravená na cestu do Viedne. Obidve poisťky, komerčnú i Európsky preukaz poistenca sme vybavili, mama má dostatok plienok, i lieky má. Už sa na vás teší“ – skromne poznamenal švagor Vinco Pindlík.

Bol to, žiaľ, len sen. Dlhá cesta autom. Tomáš si zasníval. Aj Julka pri ňom pospávala, možno aj ona mala sny, ale iné. V podvedomí obracal zlé na dobré. Občas ho prepadali takéto sny. Bol vďačný i za tú kvapku nádeje, že srdce zvíťazilo nad egoistickým rozumom. Často si spomínal na svojho nebohého spovedného otca pátra Číka, ktorý ho často vítal s úsmevom: „Tomáš, povedz mi niečo, čo ma poteší, aj keď to nebude pravda.“

Tomášovo prebudenie nastalo stlačením kľučky maminých dverí. Bola sobota, dve hodiny popoludní. V obývačke na gauči sedela mama, obložená napakovanými taškami a igelitkami. V rohu sa pri nej všíl kopec plienok v originálnom baleení. Dve švagriné, Klárka z Dolnej Ornej a Marka z Podkrížovej ho privítali: „No, že už idete!“

Zmohol sa len na „servus mama.“

Švagrovia neprišli. Každý z nich mal vážny dôvod. Nemohli sa uvoľniť. Nemohli si nájsť tú hodinu, alebo dve času, aby sa všetky tri rodiny konečne spolu stretli a v pokoji porozprávali o všetkých problémoch, ktoré sa im od 20. augusta do dnes, 25. októbra, v rodine nakopili. A bolo toho neúrekom. Márne ich Tomáš v listoch, opakovane v telefóne prosil: „Stretnime sa už konečne! Musíme sa rozumne porozprávať. Ale všetci, lebo sa to týka nás všetkých.“

Marka, len čo zbadala Svrčinovcov, vytrielila z obývačky a v predsieni si urýchlene začala obúvať topánky.

„Mama sa na svoj byt už tešila. Veď ho nevidela tri mesiace, tak som s ňou prišla už v piatok.“

„Už v piatok? Veď sme sa mali všetci stretnúť bez mamy v sobotu.“

„Ty mi nebudeš rozkazovať, kedy mám mamu priviesť. Stále len diriguješ a rozkazuješ. Raz poisťku, raz také potvrdenie, potom hentaké. Už mám toho po krk!“

„Všetko, čo si žiadal, i preklady rodného a sobášneho listu, máš na stole.“

„Marka, ak ideš preč, a o všetkom sa teraz neporozprávame, sadám s Julkou do auta a ideme späť do Viedne.“

„Rob si, ako chceš. Ja sa terorizovať nedám. I ja mám svoju rodinu a o starostlivosť o mamu sa musíme všetci podeliť! Ponáhľam sa do Žiliny po vlnu, o chvíľu mi ide vlak.“ Vysypala Marka ako zo samopalu, zvrtila sa na päte a vytriečila z bytu, zabuchnúc za sebou dvere.

Nestihla sa s mamou ani poriadne rozlúčiť. Tomáš zostal ako obarený. A čo, keď mama zomrie?

Julka s Klárou boli v obývačke pri mame. Počuli ich rozhovor a Klára si uvedomila kritickosť situácie. Zlyhali jej nervy. Dostala sa do hysterického afektu, prestala si ovládať emócie, vypukla v nekontrolovateľný plač a krik. Presne to, čoho sa Tomáš najviac obával. Pred mamou, ktorú chcel uchrániť takýchto scén, lebo si uvedomoval katastrofálny dosah na jej zdravie. Celý ďalší priebeh udalostí sa mu vymkol spod kontroly. Švagriná Klára nepríčetne pobehovala po obývačke ako zbavená všetkých zmyslov.

„Ja to už viac nevydržím. Všetko je len na mne! Nechcete nám vôbec pomôcť! Prečo si nechcete mamu i vy zobrať do Viedne?!“

„Klára, prosím ťa, nekrič a nerozčuľuj sa! Nevystráčaj tu pred mamou!“ tíšil ju Tomáš. „Poď do kuchyne! Tam sa porozprávame.“

„Ja nejdem, čo mám ísť! Zase diriguješ? Kto to má večne znášať! Stále nám len niečo predpisujete, stále dirigujete! My sme nič! My musíme len poslúchať! Ja to už nevydržím! Vieš, aká je robota s mamou, koľko sme sa natrápili?“

„Klárka, prosím ťa, upokoj sa, nemá to význam. Prosím ťa, poď do kuchyne. Tam sa porozprávame.“

„No a čo chceš? O čom sa máme rozprávať? Ja sa nemám s tebou o čom rozprávať!“

„Klárka, upokoj sa.“

Mama sedela zhrbená v obývačke na gauči ako kôпка nešťastia. Nepreriekla ani slova. Nevládna, napoly ochrnutá ruka jej visela z gauča. V čiernom svetri, schúlená, ako matka pri palesáku v zime, čo očakávala svojho syna, ale on išiel v kraj iný.

Kedy sa vlastne otvorili pekelné brány v našej rodine? Kedy sa to všetko začalo?

OSUDNÁ JAR

Tomáš sa pomaly vnáral do tieňov minulosti. E-mail o pohrebe profesora Mikuša prišiel v hodine dvanástej, spomínal si Tomáš. Hneď po skončení ordinácie sa ponáhlal autom cez Renweg smerom na Zentralfriedhof. V kvetinárstve pri hlavnej ceste vybral veľký čečinový veniec s červenými karafiátmi a dal zhotoviť nápis – Zostaneš navždy v srdciach viedenských Slovákov.

Čečina voňala, ako keby ju v Krivej narúbal. Bol krásny slnečný deň. V jarnom vzduchu sa rozlievala horkastá vôňa narcisov a všade okolo kamenných chodníkov kvitli púpavy. Žlté, veselé lampášiky, kuriatka v zelenom pelechu.

„Čo vás zaujalo v mojej knižke Život s René?“

„Pán profesor, tá Božia čistota vášho predmanželského vzťahu.“

Je to niečo také úžasné, že sa mi žiadalo pred ním pokľaknúť.

„Cítil som to ako hymnus lásky. Mne to nebolo dopriate. Cítil som sa pri vás špinavý, ale vaša čistota, čistota vášho vzťahu, akoby posväcovala aj mňa. Bol som nesmierne šťastný, že ste to dokázali, a preto som vás v Krivej vyhľadal. Chcel som sa stretnúť s vami a pozrieť vám do očí.“

Bolo to presne pred dvoma rokmi pri mojej prvej návšteve, pred mozgovou príhodou, ktorá ho pripútala na posteľ. V jeho teplých hnedých očiach sa zaligotal záblesk šťastia. Nebola to slza. To len láska inou rečou opäť odovzdávala svoje večné poslanstvo.....

Odišiel.

Profesor Mikuš odišiel.

Ó Bože, koľko skrytých diamantov si nechal vyrásť z tohto kúta Slovenska! Orava, Orava, Oravienka moja, koľko takých synov a dcér si dala Slovensku? Hviezdoslav, Kukučín, Ferko Skyčák, biskup Vojtašák, páter Bárdoš, Zdenka Schelingová, Theo Florin, Vlastička Vaňková, Mária Medvecká, Darinka Laščiaková, kto vás spočíta, kto vás ocení?

A kraj to chudobný. Ale krásny. Akoby krása a dobrota mohla len z chudoby vykvitnúť.

Má vôbec Orava dedinku bez diamantov?

– A diamant v hrude nezhnije – (Sládkovič)

Myšlienkami na jedného z našich veľikánov som uháňal autom cez Nitrú do Ružova. Mám tam svokru. Zastavím sa u nej, ozval som sa telefónom, iste mi pripraví jej povestné zemiakové placky na krupicovej múke, aké dokázala len ona upiecť. Skúšal som ich napiecť sám, ale nikdy sa mi to nepodarilo. Koľko krupicovej múky, vedela len ona a aj keď mi recept niekoľkokrát nadiktovala, nebolo to ono. V tom bolo jej tajomstvo, ktoré nechcela prezradiť. Neverili by ste. Môžete to skúsiť. Stavím sa, že sa vám nepodaria.

Prenocujem u nej a na druhý deň pôjdem pánu profesorovi na pohreb. Blížil som sa k Banskej Bystrici. Po celej ceste ma sprevádzali tisíce zlatožltých púpav. Akoby som ani nešiel na pohreb, ale na sobáš. Vystielali lampášikmi cestu do raja. Slnčný deň rozháňal duševné chmáry, ktoré mi nechtiac prilietali z podvedomia, keď tu zrazu na diaľnici spoza jednej zákruty vynoril sa bielo hnedý vychudnutý pes, bežiaci oproti mne. Prašivá koža mu obopínala štíhlu hrud' s dvoma oblúkmi rebier.

Presne taký, ako pri mori v Antálii, kde som s rodinou pred rokmi trávil dovolenku. Vtedy bol horúci august. Teplomer v tieni ukazoval vyše 40 stupňov Celzia. Poludnie v Turecku dýchalo pokojom, len orchestre cikád dokresľovali charakteristickú atmosféru. Nikde ani živej duše, len prašivý, vychudnutý pes pobehoval po tábore od bungalova k bungalovu, hľadal pootvorené dvere. Rýchlo prerývané dýchal, červený vyplazený jazyk mu podchvíľou mizol vo vyschnutej papuli. Smutnými prosebnými očami hľadal aspoň kôrku chleba, alebo hlt vody. Zamieril k nášmu obydlíu. Inštinktívne som ho odohnal. Pokúšal sa znovu. Zohol som sa, hodil po ňom haluz. Netrafil som. Pes pobehol a zastal. Mali sme dve malé deti. Báľ som sa, že mi dovlečie nejakú chorobu. Uprel na mňa červené prosiace oči. Zdalo sa mi, že nevidím len prašivého psa, ale i prašivého človeka. Chorého úbožiaka, s hnisajúcimi, zapáchajúcimi vredmi. Trpiaceho bolesťou, so zohaveným výzorom tváre, kože a končatín. Skloniť sa a ošetriť mu rany? Ošetriť mu rany s láskou a trpezlivosťou? Pohľadiť trpiaceho, odpor vzbudzujúceho človeka? A vtedy sa to stalo. Čímsi zasiahnutý, pocítil som, ako sa odpor mení na nevy-svetliteľnú ľútosť. Zovrelo mi srdce. Vbehol som do bungalova, zobral pár keksov, do taniera nalial vody, vyšiel von. Pes ešte stále stál neďaleko nášho bungalova nespúšťajúc zo mňa tie strašné, červené oči, okolo ktorých chýbala vypadaná sršť. Tanier s vodou i kekсы som položil na chodník a ustúpil pár krokov. Keď som sa dostatočne vzdialil, pes sa osmelil, pribehol k tanieru a hltavo vychlípal vodu. Nespúšťajúc zo mňa zrak opatrne si bral jeden keks za druhým a pomaly ich chrúmal. Nie hltavo, ako som to očakával. Po chvíli odbehol. Stratil sa medzi bungalovmi a viac sa v tábore neukázal. Bol to skutočne prašivý pes? Ešte niekoľko dní

ma prenasledoval v spánku. Videl som tie jeho smutné a prosebné oči a napriek tomu som cítil v sebe ťažko prekonateľný odpor k jeho prašivému výzoru. Odpor sa mi menil v ľútosť, ale lásku vo svojom vnútri som k zvieraťu nevedel pocítiť.

Odvtedy mi jeho fotografia visí na stene v mojej pracovni a pripomína mi: „Pozor Tomáš, ešte si nevyhral! Ešte si nezvíťazil! Buď opatrný! Zlý nespí!

Obchádza ťa ako ručiari lev, ale neboj sa, existuje niekto, kto ťa má neskonale rád.“

A teraz bol pes opäť tu. Preletel som autom tesne popri ňom, spokojný a šťastný, že mi neskončil pod kolesami voza. Až po Ružovo som uvažoval, čo to má znamenať. Prečo sa to stalo práve teraz? Tak nečakane a práve v tento deň?

Vedel som, že mama bude už pre domom. Darmo som jej telefonoval, že prídem až večer. Čakala ma vždy už od skorého poobedia.

Čo keby náhodou prišiel skôr?!

A stále tá istá odpoveď:

„Veď len teraz som sa vyšla pozrieť, či už nejdeš.“

Poznal som ju. Taká bola vždy a taká i zostane. Zobral som obidva kufre a ponáhlal sa za ňou hore schodmi do jej bytu. Chcela mi dať čím skôr na stôl horúce zemiakové placky, od ktorých vždy rozvonieval celý byt. Zlá predtucha ma nemýlila. Už v telefóne mala zmenený hlas. Sykavka S, akoby jej pod jazykom rolovala. A teraz ten krok! Akosi tou pravou nohou čudne zaťahuje. Noha jej pri chôdzi neisto zaostáva.

„Mama, ako sa ti darí, čo máš nového?“ snažím sa veselo prinútiť môj hlas, aby som ju neopatrnou otázkou nevyľakal. Mama bola vždy veľký bojko, čo sa týkalo jej zdravotného stavu. Nedajbože spomenúť nemocnicu.

„Ale dobre, nič ma nebolí. Na stole máš placky. Dúfam, že sú ešte teplé.“

„Veď hej, len chvíľu počkaj, musím sa vybaliť.“

„Vychladnú ti.“

Pravý ústny kútik jej trochu visel dolu. Od diagnózy výdute mozgovej tepny na spodine mozgu (aneuryzma arteriae basialis) uplynuli dva roky. Stav sa stabilizoval, mama chodila pravidelne na lekárske kontroly, užívala lieky. Doma ešte čo-to sama navarila, len do obchodu sama ísť si už netrúfala. V nohách cítila často ťažobu, boleli ju kolená i kríže a občas ju pomotkalo. Susedy i dve vydaté dcéry jej pomáhali s nákupom.

Vedel som, že je zle. Mama potrebuje neurologickú kontrolu. Bol piatok večer. Sadol som si v kuchyni k zemiakovým plackám, ale veľmi mi nechutilo. Trápilo

ma, čo bude s mamou. Zajtra je pohreb a musím naspäť do Viedne. Podarilo sa mi telefonicky spojiť so známym primárom neurologického oddelenia. Krátko, opatrne pred mamou, v latinských skratkách som mu vysvetlil, o čo ide. Hneď prisľúbil pomoc. Mama má prísť v pondelok k nemu na kontrolu. Sledovala celý rozhovor, ale nerozumela veľa.

Po nejakej chvíli, keď sme sa už porozprávali o inom, vravím:

„Mama, hádam by bolo dobré urobiť kontrolu. Už si dávno nebola...“

„A kde? V nemocnici? Ja ti do nemocnice nejdem.“

„Mama, veď je to len kontrola.“

„Nedbám, ale ja v nemocnici nezostanem.“

„Zavolám Marke, či by s tebou nešla. Veď to nemá ďaleko.“

Vytočil som číslo.

„No prosím, Pindlíková,“ ozvalo sa z telefónu.

„Tomáš. Servus Marka.“

„No, čo je?“

„Marka, čo robíš v pondelok doobeda?“

„Prečo sa pýtaš?“

„Nemohla by si ísť s mamou do nemocnice na kontrolu?“

„A čo sa stalo?“

„Bolo by dobré urobiť kontrolu...“

Mama stála v kuchynských dverách a sledovala rozhovor.

„Akú kontrolu, čo za kontrolu?“ zaznel nervózný hlas.

„Marka, povedz mi, ak môžeš, máš iné v pláne?“

„Prečo sa toľko vypytuješ?“

„S mamou treba ísť na kontrolu.“

„A čo sa stalo?“

„Marka, pokús sa ma porozumieť. Čo robíš v pondelok ráno?“

„A to sa ti mám spovedať?“

„Nie spovedať. Slušne sa ťa pýtam, čo robíš v pondelok doobeda?“

„Sadím zemiaky.“

„Nemohla by si zájsť s mamou za primárom na neurologickú kontrolu?“

„A čo je s mamou? Je to vážne? Ja sadím v pondelok zemiaky!“

„Zájdí prosím ťa za primárom. Už som s ním telefonoval.“

„A čo je s mamou?“

„Bolo by dobré urobiť kontrolu.“

„Tak len ty môžeš vedieť o čo ide, nikto iný.“ A tresla telefónom.

VASILISA PREMÚDRA

Tomáš zostal ako obarený. Do očí sa mu natískali slzy, potláčal ich, ako vedel. Svokra po celý čas stála v kuchynských dverách a visela na každom jeho slove. Verila mu ako svojmu synovi. Ak telefonuje o jej zdravotnom stave, určite niečo tuší. Zvedavo sledovala každý jeho pohyb. Tomáš to vedel. Ako skryť pred mamou, že sa jej zdravotný stav zhoršil? Ako ju uchrániť od zbytočného stresu? V takomto stave neopatrné slovo môže zapríčiniť také pohnutie mysle, že rozťahnutá cieva v mozgu, so stenčenou stenou, pod vplyvom noradrenalínu (hormónu), praskne. Čo má prísť, príde, ale ako lekár musí chrániť i dušu pacienta. Nedokázal sa ovládnuť. Mama spozorovala jeho zvlhnuté oči, v ktorých ukrýval slzy zúfalstva. Prečo je Marka, jej dcéra, taká nechápavá? Či bezcitná, alebo nechce pochopiť? Prečo si nevie domyslieť, o čo ide? Veď nemohol pred mamou rozprávať. Keby bol predpokladal, ako zareaguje, bol by išiel do mesta a zatelefonoval z telefónnej búdky. Neskoro. Zvieralo mu srdce, bol bezmocný. Nebolo to po prvý raz, čo Marka vystupovala ako generál. Doma mala všetko pod palcom. Domácnosť i rodinu. Bol to typ ženy, ktorá mala vždy pravdu, i vtedy, keď ju nemala. Bola presvedčená, že vie všetko najlepšie. A len ona! Od varenia, upratovania, výchovy detí, svetonázoru až po politiku. Rada čítala. Mala neuhasiteľný smäd po vedomostiach. Mala rada prírodu, vyznala sa v liečivých rastlinkách – po svojom. Poznala niekoľko súhvezdí na oblohe, ale poznala i otakara feniklového, apolla i babočku prhľavovú. Vedela dokonca, ktoré húsenice čo žerú, a kedy treba včely prikrmovať cukrom. Vyznala sa vo varení, vedela upiecť koláče, ktoré vzhľadom i chuťou by v súťaži o zlatú varechu obsadili prvé miesto. Jednoducho všaved. V dedine ju prezývali Vasilisa Premúdra. A bola si toho vedomá. Nie je ľahké mať na každú otázku prichystanú odpoveď, ale Vasilisa ju mala. Oj, ako tá vedela zamlátiť svojím lipotovským lemešom! Nebolo jej páru v dedine. A všetci o tom vedeli, len mnohí v túžbe po pokoji radšej jej uhli z cesty i z chodníka. Preto mala v dedine i patričný rešpekt. Len Tomáš to nevedel. Bral ju, jednoducho, ako svoju švagrinú, ako sestru svojej ženy Julky.

A preto, nepoznajúc korene Markinho správania, s bolesťou prežíval ľudskú nechápavosť, ktorá korenila kdesi v egoizme či panovačnosti a možno že ešte kdesi oveľa hlbšie.

SVÄTÝ BERNARD Z CLAVIERAUX

Noc mal Tomáš nepokojnú. Snívalo sa mu – bol v Clavieraux.

„Tak toto je tá vysnívaná katedrála. A vy ste Bernard. Svätý Bernard.“

„Viem, že ťa trápi Johan von Herberstein. Ten údaj je nepresný, ale na tom nezáleží. Vždy keď pôjdeš na Liptov, zájdi do kostola Všetechsvätých a pomodli sa Otče náš. Sú miesta na zemi...“

To pochopíš neskôr, ale nie preto som prišiel.

Osud ti vložil do rúk vašu rodinu.

Čo povieš na moju sestru? Nie je úžasná?“ povedal svätý Bernard.

„Bola.“

„Nie Tomáš, ona je! Aj ty si. Všetci ste, len vstúp do svojho vnútra. Pokús sa. Prosím ťa o to. Čo si myslíš, prečo som prišiel za tebou?“

„Viem, ako jeden z posledných. A vieš, koho som si spomedzi vás najviac obľúbil?“ opýtal sa Tomáš.

„Viem – Carretta. Vy vravíte, že nebol svätý.“

„Záleží na tom? Pre mňa je mojím bratom a učiteľom. Nikto ma tak pevne nezvieraľ denne za ruku.“

„Aj to viem. My to vieme všetci. Tak, Tomáš, ako si sa rozhodol? Vykročíš, či mám ešte počkať?“

„Tomáš, Tomáš, vstávaj, už je osem!“ Počul som mamin hlas.

Zase som zaspal. Čo sa mi to vlastne snívalo? Bol som v Clavieraux. Tá úžasná katedrála a svätý Bernard. Čo mi to vlastne vrel?

POHREB

Sú v živote okamihy, ktoré sa človeku hlboko zapíšu do srdca. Slnecný jarný deň, rozkvitnuté jablone, čerstvé oráčiny, ich korenistá lahodná vôňa, vôňa detstva, pole-
tujúci hmyz, včielky a more, more zlatožltých púpav. Všade, vpravo i vľavo okolo
cesty, ktoré ovenčili poslednú cestu na tejto zemi jedného z našich opustených
a zabudnutých veľikánov ducha i srdca prof. Mikuša. Vystúpil na vrchol kalvárie
a odovzdal dušu tomu, ktorého po celý život miloval. Celá jeho životná púť i dielo

sú poznačené láskou k Všemohúcemu. Odišiel spomedzi nás rodák z Krivej. Prečo si sa Jozef nenarodil vo Francúzku, Anglicku, alebo Nemecku? Dnes by ťa vypravádzali tisíce ľudí. Vo Francúzsku, odkiaľ pochádzala tvoja manželka, ktorá milovala tvoj slovenský národ nielen srdcom, ale i slovom, by ti prišiel vziať poslednú úctu pán prezident a pochovával by ťa kardinál. Lebo taký je úzus v slušnej krajine. Ale tvoje srdce patrilo slovenskému národu a Jemu, v ktorého si dúfal, v ktorého si veril. Preto i v pohrebe si sa mu chcel pripodobniť. Vypravádzala ťa tvoja rodná Krivá a zopár hostí, čo by sa pomestili do jednej dlane. Všetci ostatní sa rozutekali. Dobré Jozef, že si písal. Nie všetko vyšlo tlačou. To sa budú generácie Slovákov čudovať, krútiť nechápavo hlavami a vzdychať nad nekonečnou hlúposťou svojich otcov.

Jarný vetrík pohládzal čerstvo vykopanú hlinu na hrobe. A nebol to len vetrík. Boli to i piesne, ktoré si mával tak rád. Boli to i modlitby, ktoré sa vznášali nahor z tohto začarovaného kúta Slovenska. Rakva sa spustila do oravských útrob. Hľadal som zrakom dcéru, ktorá prišla z po francúzsky hovoriacej časti Švajčiarska. Iná ako jej matka, ktorá sa z lásky k manželovi naučila po slovensky a prekladala slovenské rozprávky do francúzštiny. Matka pochádzala zo zámku a zamilovala sa do chlapca z Krivej. Znášala s ním všetky peripetie života od dlhého odlúčenia v neopakovateľnej vernosti až po tvrdé roky emigrantského života. Dcéru som našiel. Stála opodiat. Stranou. Nechápala? Pohreby nemala rada. Priznala sa mi. Ó Bože, aké je dôležité odovzdávanie viery v Teba. Prečo sa taká úžasná viera nepreniesla i na dcéru? Kde bola chyba? Ani ja som to nechápal. Ani dodnes Ťa neviem pochopiť, Bože. Vieš, že vtedy i dodnes som mnohé nepochopil, dušu i srdce som si odnášal rozorvané. Vieš, ako smädnem, ako chcem pochopiť Tvoj zákon lásky?

V ušiach mi často znejú slová svätého Jána z Kríža: „Kde nieto lásky, zasej lásku a zožneš lásku. Ako sa seje láska? Srdcom? Úprimne, pravdivo, nezištne, obetavo, trpezlivo? Nauč ma to, Bože. Urob so mnou prvé kroky. Veď moje ústa, ruky, usmerňuj moje myšlienky, aby som neschybil.

Mohol svätý Ján vychovať svoje dieťa, aby Ťa nemilovalo? Aby nenašlo cestu k Tebe? Vieš, ako prahnem po plodoch Tvojho zákona. Túžim po spoločenstve kresťanských rodín, kde rodičia vylievajú lásku na svoje deti a tie na ich deti, na svojich vnukov. Krížom? Nešetri ma, Bože, chcem poznať silu Tvojej lásky. Chcem sa jej dotknúť. Viem, že nie som jej hoden, ale Ty si začal prvý. Nie, ešte sa ma nechytá závrat. Moja túžba ešte len klíči, ale Ty vieš, že chcem. Nikoho v živote sa mi nepodarilo obrátiť, ba ani vzbudiť smäd po Tebe. Aspoň taký, aký ja voči Tebe prechovávam. Čo robím falošne?

Škripot lopát mi pretrhol ďalšiu reťaz myšlienok. Zrakom som pohládzal ružu Jozefovej lásky. Bože, vypočuj ma. I za ňu sa modlím.

Bolestný trň včerajšieho telefonátu so švagrinou Markou ma ešte stále pichal v duši. Nezostal som na kare, rýchlo sa rozlúčil, prídem v lete. Sadol som do auta. V Dolnej Ornej u druhej švagrinej som si posťažoval, vyrozprával sa.

„Nič si z toho nerob,“ tešila ma Klárka. „Marka je taká. Iná nebude. Ja som si už zvykla. To ťa prejde.“

LEKÁRI STOJA ZA HO...

„Ahoj starká, už som tu. Joj tie tašky! Čo sa ich len navláčim.“

„A veď si sa nemusela unúvať, suseda by mi ten kúsok chleba aj poobede kúpila.“

„No, už ho máš tu. 14, 50.“

„Počkaj, hneď ťa vyplatím,“ starká sa pozbierala zo stolčeka zaseknutého medzi šporákom a kredencom. Rada tam sedávala. Bolo to jej tradičné miesto i vtedy, keď prišla návšteva. Na iné miesto si v kuchyni ani nenárokovala, ale toto bolo len jej. Došúchala sa k šijaciemu stroju, vybrala peňaženku a podala Marke 14 korún.

„Ešte 50 halierov, starká. Ten chlieb stál 14,50.“

„Nemám. Dám ti na budúce.“

„V meste bolo všade toľko ľudí, nohy si ani necítim. A Vinco príde až večer, telefonoval mi, majú akúsi poruchu. Ani ho poriadne nevidím. Len rozširujú výrobu, vidíš tie autá plné dreva? Frčia po cestách, len sa tak práši. A toho dreva! Všetko nám vyrúbu.“

„Kávu si nedáš?“ prehodila mama.

„Hádam nie. Tak sa ti mi krúti hlava, už od včerajška. Som ako opitá. Merala som si krvný tlak, nuž tým tlakomerom od Tomáša. Vraj 200/120. No keď ten aparát chytím, šmarím ho z okna! Čo je to za tlakomer! Taká haraburda z Rakúska. Len samé sprosté hodnoty ukazuje.“

„Veď mi len neprav, že haraburda, keď stál vyše 1 500 šilingov,“ odvetila mama.

„Koľko stál, toľko stál, je to haraburda a basta.“

„Ja som ti mala dobrý tlak, to len občas ma takto babre.“

„Hádam sa aj hodne narobíš a ponamáhaš,“ podotkla mama.

„Čo už urobíš, aj lieky občas užívam, a nič nepomáha. Takí sprostí lekári. Za nič nestoja! Poviem ti, najlepší je cesnak a čaj z hlohu. To si ti varím a tlak hneď mám dobrý.“

„Ale veď Tomáš,“ pokúša sa oponovať mama, „hádam musí niečo vedieť, keď

robí kardiológa vo Viedni. Veď tam pracuje už vyše tridsať rokov a dvanásť rokov bol šéfom intenzívky. A Vinckovi ako tlak upravil?“

„Prd ten vie. Do ničoho sa nerozumie. Ja to viem lepšie, ako ty.“

„Ale veď bol päť rokov vo výbore Európskej spoločnosti pre hypertenziu (vysoký tlak), tak musí niečo vedieť,“ znovu sa nespoko ozyva mama.

„Prdfajz ten niečo vie. A v tých výboroch sú samí blbci. A tebe ako Tomáš pomohol?“

„No mne náhodou dal tlak do poriadku i lieky mi nosí.“

„Nosí, nosí, bodaj by nenosil, keď mu firmy dávajú.“

„A veď Tomáš niektoré aj kupuje. Aj nedávno dal za lieky vyše 500 korún, cena je na škatuľkách napísaná.“

„A čoby nekupoval. Dosť zarába. Nech kúpi.“

„No veď no, nemusíš sa hneď hnevať.“

„Ja sa nehnevám. Ja len vravím. A tú lampu v pivnici si videla? Tomáš ju rozbil, keď tu bol naposledy, a nechal tak na zemi. No ja veru po ňom nič odpratávať nebudem. Len bordel narobia, keď sem prídu z Viedne, celú pivnicu zapratali haraburdím, človek sa nemá ani kam pohnúť, a teraz i tá lampa.“

„Neviem,“ vraví mama, „nebola som v pivnici, bojím sa sama, pre nohy. Akosi sú mi neisté.“

Marka ako by ani nechcela počúvať. Pokračovala v monológu.

„A narobím sa tiež ako kôň. Vinco mi nič nepomôže. Príde z roboty domov večer, večne utahaný, a ide sa prejsť. Blúdi po okolí ako mátoha a sám. Stále ho bolí hlava. Všetko leží na mne. Celé kríže ma bolia od tých zemiakov. Čo sa ja len nadriem. Nikto mi neuzná. Včera sme nakopali dvanásť vriec. Bude na celú zimu i deti si prídu vziať, veď mi dvaja sami toľko nepojeme. I tebe by som dala, len ako ich doviesť, keď je Vinco stále v robote?“

„Len sa netráp. Koľkože ja potrebujem? V obchode si kúpim a sused mi donesie, alebo Tomáš, keď príde z Viedne.“

„Tak ja už pôjdem.“ Marka sa zdvihla, zobrala dve do prasknutia napakované tašky s nákupom a pobrala sa na autobus do Podkrížovej, vzdialenej necelé štyri kilometre od Ružova.

A zase sama. Bože môj, ako tá samota tlačí. Zhrbená sediac na zaseknutom hokerlíku v kuchyni medzi starým už nepotrebným šporákom a kredencom, mala dosť času premýšľať nad nedávno i dávno uplynulým.

Ani nevie prečo, vynorila sa jej scéna z leta, keď ju prišli pozrieť Svrčinovci z Viedne. Bola v kuchyni i s Julkou, ktorá pripravovala obed a Danka si za stolom prezerala slovenský časopis.

Zaznel zvonček. Julka odskočila otvoriť.

„Servus Klárika.“

„Servus, bola som na nákupe v meste, tak som odbehla, či niečo nepotrebujeť a aj mame som priniesla nákup.“

„Veď si nemusela. Pozri sa, musíš všetko v rukách vláčiť a my by sme to mame doviezli autom.“

„No veď no, už som nakúpila. A veď to nie je ťažké, aspoň sa prebehnem.“

„A koľko som ti dlžná?“ opýtala sa mama, pokiaľ Klárika vykladala nákup z tašky na stôl.

„375 korún,“ odvetila Klárika.

„Ale to ti je dáko veľa!“ spýtavo sa ozvala mama.

„No, počkaj. Ešte raz to prepočítam. Maslo, vajcia, chlieb, mlieko.....Sedí. Tu máš účet,“ a položila ho na stôl.

Mama zaplatila Klárike za nákup a sadla si na obľúbený hokerlík.

Klárika sa dlho nezdržala. Rýchle zreferovala hore dolu, sprava zľava o rodine, čo ju narýchlo napadlo, a ponáhľala sa na autobus.

A Danko, nudiac sa v kuchyni, lebo rozhovory dospelých ju nie vždy zaujíma-
li, z dlhej chvíle prepočítala nákup.

„Starká, ty si mala pravdu. Ten nákup bol drahý. To nebolo 375, ale 275 korún.“

JESENNÝ LIST

Leto prešlo. Marta sa cítila pomerne dobre. Ani kríže a koleno ju tak netrápili ako pred rokom. Do obchodu si už sama netrúfala zájsť, ale okolo domu sa vše pomotkala, na lavičku sadla, so susedmi podiškurovala. Dlho jej bolo. A nebolo sa ani čo čudovať. Sama celé dni v byte, akoby nikoho nemala. Akosi sa od nej všetci začali odťahovať. Pokiaľ boli vnúčikovia menší, raz jeden, raz druhý k nej pribehli, ale teraz? Vyrástli, mali iné záujmy. Rodinné putá mali labilné ohnivé, ľahko ich bolo popretfňať a zdalo sa, že sa už i začali.

Nuž čo jej ostávalo? Len tolerantné susedy, ktoré pozabúdali, či sa aspoň snažili pozabúdať na všetko predošlé, sa pri nej vždy zastavili a prehodili zopár slov.

Neskorá jeseň má na Liptove zvláštne čaro. Na Všetkých svätých pršiava, hmly sa ukladajú ako obláčiky z fajky ustatého baču po celodennej lopote do údolí a k obedu

vystupujú až hen po samé končiare obopnúc prstencom posledných sto metrov k vrcholu. Akoby naznačovali, odkiaľ až pokiaľ možno s námahou stúpať a odkiaľ až pokiaľ, keď sa nám to podarí, čaká nás odmena zaslúženej pravdy. Z vrcholu, po rozplynutí každodenných problémov, uvidíme na samé dno dolín a možno i našich duší.

Riedky, sviežosťou premrazený vzduch, voňajúci opadaným listím a šivihom vetra naplneným vôňou smrečín, vôňou chryzantém a blikotom sviec zapalujúcich sa cintorínov – brán do večnosti.

Táto jeseň bola iná.

Snečná, teplá, vetrik, akoby si v tento deň oddýchol. Žlté, pohasínajúca zeleň a prevládajúca hneď opadaného listia vystielali cestičky k hrobom najbližších, ale i priateľov a známych. Zástupy prichodiacich, modliacich, spomínajúcich, stretajúcich sa rodákov. Aspoň raz v roku. Aspoň raz v roku si spomenúť, priložiť kvieťa, či zapáliť sviečku, a minútu či dve, možno viac, sa pomodliť spolu. Či každý osve? Ale Pán Ježiš, ku ktorému sa hlásime, nás prosil – spolu.

Nedokázal to ani Tomáš. Márne sa namáhal, aby sa najbližšia rodina stretla aspoň jediný raz v roku a spoločne sa pomodlila pri hrobe starkého.

Vinco Pindlík vytiahol svoje vypulírované auto z garáže, zrakom si premeral karosériu i kolesá, zapálil cigaretu a čakal. Pokojne dofajčí, kým Marka pobehujúci sem i ta s igelitovými taškami sa konečne vymotká a zasadne po jeho pravici.

„Sviečky mám, veniec mám, zápalky mám, a ešte handru na utretie pomníka. Ideme!“

Vinco bez slova odštartoval a myslel na niečo úplne iné. O piatej je zápas ligového mužstva v televízii, ktorý si nesmie dať ujsť.

Na cintoríne plno ľudí. Ako sa im vyhnúť? Stretne toho i toho. Všetci zrazu majú čas. Len Vinco ho nemá. Len nikoho nestretnúť. Vinco so sklopeným zrakom nasleduje Marku, ktorá letmo odpovedá na pozdravy raz sprava, raz zľava. Len chytrý k hrobu.

„Ja ti to, Vinco, nemám rada, keď ma niekto zastavuje, keď nechcem.“

„Veď ani ja.“

Ale, čo už urobíš. Ako slušnosť káže, nuž musíš to slovo – dve prehodiť a ani sa nenazdáš, je večer.

Doponáhľali sa k hrobu.

„Zasa je taký! Nikto sa nepostará, ak ja neodpracem starú čečinu a pozri tie vyhorené sviečky! Myslíš si, že sa sem niekto zatúla? Všetko je len na mne.“

„Marka, veď urob, ako vieš.“

„No vidíš Vinco a dočkáš sa vďaka, len drieš na všetkých a nikto ani amen.“

„Veď ti vravím, nevšímaj si to.“